

ОБРАЗОВАНИЕ И ЗАЕТОСТ

ИНДЕКС НА СЪОТВЕТСТВИЕТО
МЕЖДУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФИЛА НА
ИКОНОМИКАТА

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Институт за пазарна икономика и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България (<http://www.activecitizensfund.bg>).

Съдържание

Резюме	2
Въведение.....	5
Професионално образование и заетост.....	5
Връзката между професионалното образование и заетостта	5
Усилия за свързване на професионалното образование и пазара на труда в Националния план за възстановяване и устойчивост	7
Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката	10
Изследването.....	10
Резултатите	11
Различия по икономически дейности	11
Регионални различия.....	15
Изводи и заключения	17
Приложение: Методология.....	18

Използвани съкращения

АЗ	Агенция по заетостта
ЕС	Европейски съюз
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
ИД	Икономическа дейност
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МОН	Министерство на образованието и науката
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НСИ	Национален статистически институт
ППК	Придобита професионална квалификация
ПОО	Професионално образование и обучение
РУО	Регионално управление на образованието
СПК	Степен на професионална квалификация

РЕЗЮМЕ

Основната роля и предимство на професионалното образование е да бъде пряка връзка между учащите и пазара на труда. В момента у нас проблемите на професионалното образование не гарантират тази връзка и през последните години опитите за заздравяването ѝ продължават. Именно това е и една от реформите, заложили в Националния план за възстановяване и развитие на България.

Настоящият анализ и разработеният Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на българската икономика съпоставят професионалното обучение по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на регионално ниво показва в конкретика къде подготовката на кадри среща реално търсенето на работодателите и възможностите за реализация на завършващите.

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

Анализът и разработеният индекс съпоставят професионалното образование и обучение (ПОО) по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на регионално ниво показва в конкретика къде подготовката на кадри среща търсенето и възможностите за реализация.

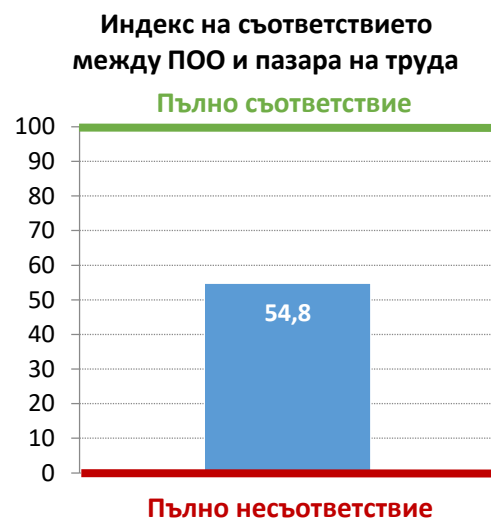
В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 56% от средните специалисти през 2020 година. Това са „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. Те отговарят на 58% от изучаваните специалности в системата на професионалното образование.

Индексът на съответствие на професионалното образование с профила на икономиката за страната е 54,8 точки¹.

Това означава, че за около половината ученици в професионалното образование в икономиката няма насрещно търсене и заетост на кадри с конкретната придобита професионална квалификация.

Сравнително голям спрямо реализацията на пазара на труда е делът на учащите в селскостопанските специалности, хотелиерството и ресторантьорството и ИКТ сектора.

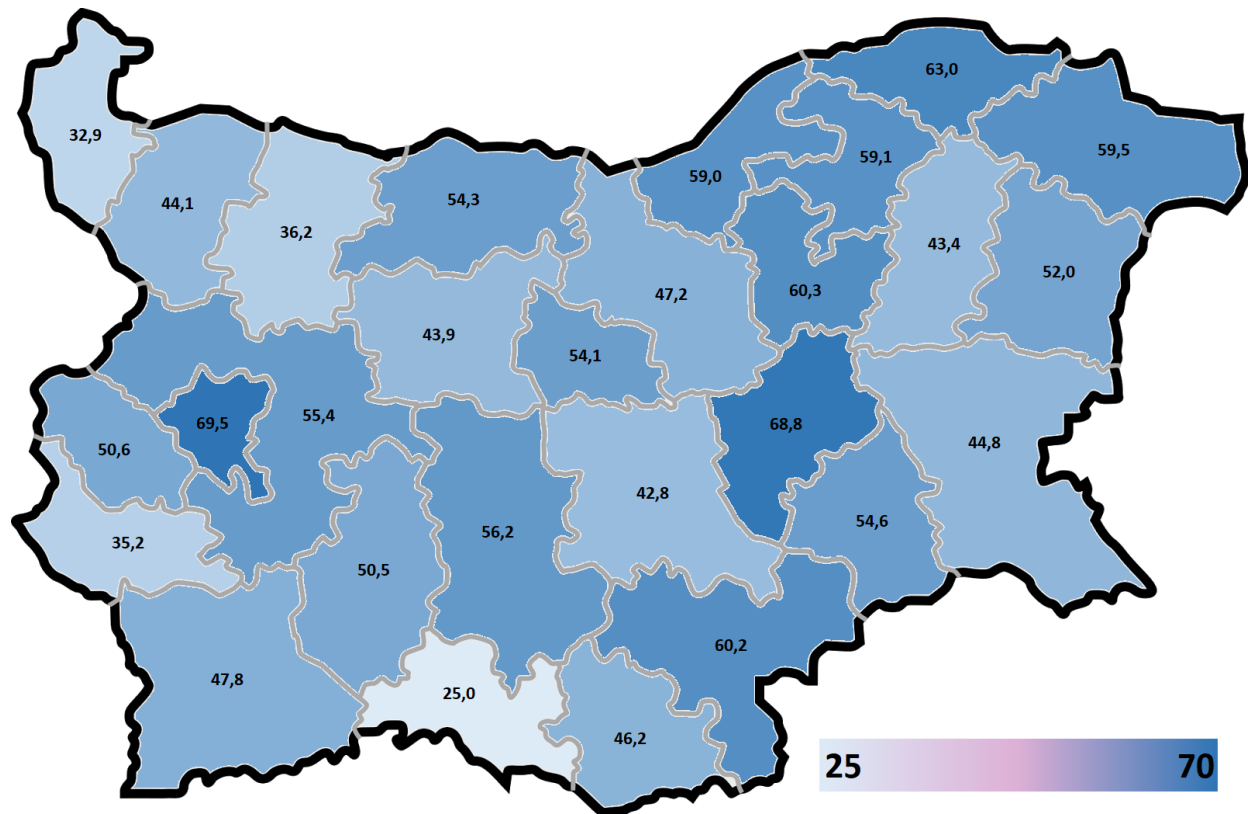
В сравнение с реалностите в икономиката пък недостатъчен е приемът в специалности, подготвящи кадри за преработващата промишленост, строителството и транспорта.

¹ Индексът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Данните на областно ниво дават още по-ясна представа за съответствието на професионалното образование и профила на икономиката. С най-висок резултат е столицата – 69,5 т., а с най-нисък – област Смолян – 25,0 точки.

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката
Източник: ИПИ

Високият резултат на София (столица) е обусловен от високото съответствие между учащи и наети в ИКТ и в селското стопанство. Именно столицата е областта с едни от най-високи дялове на учащите и наетите в ИКТ и съответно - най-ниски дялове в земеделието. Област Кюстендил пък е с най-малко ученици в ИКТ и съответно най-малко наети в сектора. В областите Перник, Враца и София подготвяните ученици за работа в ИКТ сектора са значителен дял, но наетите – не. Друг такъв случай е областта с най-нисък резултат в индекса – Смолян, където приемът в ИКТ специалности е с най-висок дял в страната, докато наетите са с най-нисък. Вероятно след завършването си младежите ще търсят работа по квалификацията си в други области. Доброто представяне на областите в Добруджа, по-специално Силистра, Добрич и Разград, е обусловено от сравнително големия дял на селското стопанство и икономиката им, което отговаря и на по-високия дял на приема в селскостопански специалности в професионалното образование. В област Русе пък сравнително високото съответствие на образованието с профила на икономика идва от секторите на преработващата промишленост и транспорта.

Изводи

Индексът на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката показва голямото несъответствие между системата на образованието и нуждите на пазара на труда. Все още се изучават професии и специалности, чиито кадри не се търсят както в съответните региони, така и в страната като цяло, като в голямата си част завършващите няма да се реализират

според образованието си. Разширяването на професионалното образование за сметка на общото средно образование като политика през последните години има и своето негативно изражение, предизвиквайки стремеж към механично запълване на бройки в професионалните гимназии. Данните показват голямата тежест на специалности и професии, които на практика не се търсят, но привличат ученици – от една страна във вече остарели и ненужно широки специалности (например, в селскостопански дисциплини), а от друга, в такива със сравнително ниски разходи за обучение (например, в хотелиерството и ресторантьорството).

Все пак като цяло през последните години има разширяване на приема в професионално образование в ИКТ направления за сметка на предишното силно разпространено обучение в секторите на селското стопанство и хотелиерството и ресторантьорството. Наблюдава се и появата и увеличаване на популярността на някои нови специалности, отговарящи на развитието на икономиката и технологиите.

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи и профила на икономиката могат да се намалят чрез по-общо образование в училищна среда, увеличаване на езиковите и технологичните обучения, разширяване на дуалното образование и професионално ориентиране на учениците.

ВЪВЕДЕНИЕ

Основната роля и предимство на професионалното образование е да бъде пряка връзка между учащите и пазара на труда. Проблемите на професионалното образование в страната не гарантират тази връзка и през последните години опитите за заздравяването ѝ продължават. Именно това е и една от реформите, заложи в Националния план за възстановяване и развитие на България.

Настоящият анализ и разработеният Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономика съпоставят професионалното обучение по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на регионално ниво показва в конкретика къде подготовката на кадри среща търсенето и възможностите за реализация.

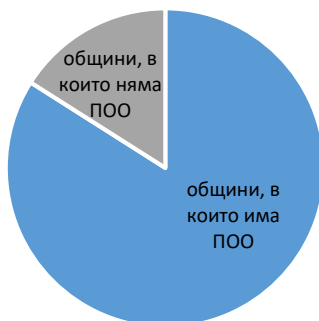
Индексът стъпва на различни детайлни данни и е първият и единственият по рода си достъпен количествен измерител на връзката между професионалното образование и реалностите в икономиката.

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ЗАЕТОСТ

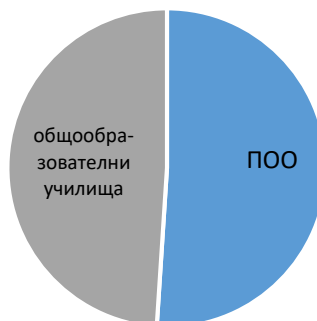
Връзката между професионалното образование и заетостта

Професионалното образование в същността си трябва да бъде пряка връзка между учащите и пазара на труда, като произвежда подготвени кадри и осигурява реализацията им. Професионално образование се предлага повсеместно на територията на страната – във всички 28 области и в 215 от 265-те общини. През изминалата учебна година учащите за придобиване на професионална квалификация представляват над половината от всички учащи, а през 2020 г. завършилите професионално образование и обучение (ПОО) са близо 20 хиляди, или 44% от всички завършили.

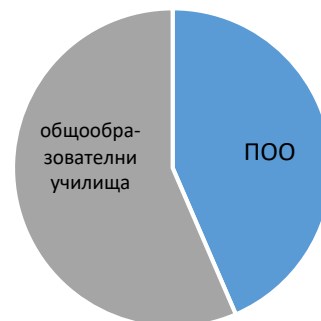
Дял на общините, които предлагат ПОО, 2021/2022 г.
Източник: РУО

Дял на учащите в общообразователни и професионални училища, 2020/2021 г.
Източник: НСИ

Дял на завършилите в общообразователни и професионални училища, 2020 г. Източник: НСИ

Завършилите професионално образование представляват 1/3 от работната сила на 15 и повече навършени години, а коефициентът на икономическата им активност през 2020 г. е 66,5%, или с 13 пр.п. по-висок от този на хората с общо средно образование (53,5%) и с 11 пр.п. по-висок от средния на страната (55,5%). Заетостта и безработицата на работната сила с придобита професионална квалификация (ППК) също са сравнително благоприятни. Коефициентът на заетост на хората с ППК е 63,4% при 52,7% в страната, а на безработица – 4,7% при 5,1% в страната през 2020 година.

Коефициенти на икономическа активност, заетост и безработица на населението на 15 и повече навършени години по степени на образование, 2020 г., %

Източник: НСИ

Броят на заетите с ППК през 2020 г. е малко над 1 млн. души или близо 1/3 от заетите в икономиката. Те са разпределени неравномерно в икономическите дейности. Заетите с ППК представляват над половината от заетите в „Добивна промишленост“, в „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ и в „Транспорт, складиране и пощи“. Между 40 и 50% пък в секторите „Преработваща промишленост“ и „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъците и възстановяване“.

Най-малък е делът на заетите с ППК (под 15%) в дейностите, в които основно е необходимо висше образование, а именно „Образование“, „Професионални дейности и научни изследвания“, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“, „Финансови и застрахователни дейности“, „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

Дял на заетите с ППК, %, 2020 г.

Източник: НСИ

Усилия за свързване на професионалното образование и пазара на труда в Националния план за възстановяване и устойчивост

Националният план за възстановяване и устойчивост на България включва голям брой реформи, инициативи и инвестиции, подчинени както на изискванията на Регламента на ЕС за създаване на Механизма за възстановяване и устойчивост, на европейските стратегически инициативи, както и на националните приоритети за социално и икономическо развитие. Една от най-често цитираните реформи в областта на образованието и обучението в България е *обвързването на професионалното образование с нуждите и изискванията на пазара на труда*.

Основната европейска инициатива, която има отношение към професионалното образование и свързването му с пазара на труда, е „Преквалификация и повишаване на квалификацията“. Тя включва следните вече стартирани реформи, включително разработени инструменти и механизми в тази област:

- Повишен прием в професионално образование – 56,83% през 2020-2021 г. (51,69 % през 2018-2019 г.), като 10,19% от приетите ученици в 8-ми клас се обучават в дуална форма;
- Финансиране на защитени специалности и специалности с недостиг от специалисти;
- Въведена дуална форма в професионалното образование и обучение;
- Стартирал процес на регулярно проучване на потребностите от работна сила; разработен модел и изготвени средносрочни и дългосрочни прогнози за търсенето и предлагането на труд.

Предвидени са следните нормативни промени, чрез които да се реализира инициативата:

- Нов/актуализиран Закон за професионално образование и обучение (ЗПОО), 2022 г.;
- Подготовка, насочване и мотивация за включване в професионално обучение, вкл. и за отпаднали от системата и завърнали се след прекъсване.

През следващите години се предвижда надграждане и разработване на нови инструменти и механизми:

- Разработване на инструментариум за по-тясно обвързване на образованието и обучението с потребностите на пазара на труда – 2022 г.;
- Създаване на нови формати и инструменти на партньорство с бизнеса относно уменията: Секторни съвети и фондове (DG Reform) – 2023 г.

Целите на реформата за квалификация и преквалификация в областта на професионалното образование са:

- Увеличаване на дела на завършилите ПОО, които са постъпили на работа;
- Увеличаване на дела на включените в обучение чрез работа в професионалното образование и обучение.

Предложените реформи и инвестиции в областта на професионалното образование отговарят на специфичните препоръки на Съвета на ЕС от последните два цикъла на Европейския семестър, а именно: да се повишат качеството, приложимостта на пазара на труда и приобщаващият характер на образованието и обучението, по-специално за ромите и другите уязвими групи.

Как НПВУ отговаря на европейските и националните стратегически приоритети?

В първи стълб от Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) – „Иновативна България“, в компонента „Образование и умения“ е описана целта на политиката, а именно: *„Целта на политиката е повишаване на качеството и обхвата на образованието и обучението с акцент върху придобиване на аналитични умения и развиване на креативна мисъл, увеличавайки способностите на хората за своевременна адаптация към технологичната трансформация и произтичащите промени в пазара на труда. Ускорено модернизиране и цифровизиране на образователните подходи, методи и практики. Повишаване на цифровите умения на работната сила и фокусиране на активните мерки на пазара на труда за повишаване на квалификацията и уменията на работната сила за постигане на по-добро съответствие с развитието на пазара на труда.“*

В НПВУ се констатира, че съществуват предизвикателства, свързани с приложимостта на образованието и обучението за реализация на пазара на труда. Налице е ниска степен на участие на възрастното население (лицата над 16 г.) в обученията за квалификация и преквалификация. Незадоволителното ниво на дигитални умения на работната сила възпрепятства способността на икономиката бързо да се приспособи към новите условия, които са резултат от кризата, както и да се гарантира бързо възстановяване на икономиката. Повишаването на съответствието на учебните планове и програми в областта на професионалното образование и обучение с потребностите на работните места, и прилагането на гъвкави и индивидуализирани пътеки за учене, включително улесняване на процедурата за валидиране на професионални знания, умения и компетентности са предизвикателства, които следва да се адресират през следващите години.

С какви реформи отговаря планът за възстановяване?

Връзката между професионалното образование и пазара на труда е включена в реформа 1: „Комплексна образователна реформа в предучилищното и училищното образование и учене през целия живот“, като в т. 5. „Модернизирана нормативна рамка в сферата на професионалното образование и обучение“ е засегната по-конкретно тази политика. Тя е предвидена за изпълнение през четвъртото тримесечие на 2022 г. (Q4/2022). Новият закон за професионалното образование и обучение (ПОО) ще включва:

- (а) промени в Списъка на професиите за ПОО;
- (б) обучение в по малко на брой, широкоспектърни професии с цел създаване на условия за заетост в сходни професии, вкл. и проходимост към сходни сектори;
- (в) подготовка, насочване и мотивация за включване в професионално обучение, вкл. и за отпаднали от системата;
- (г) определяне и прилагане на гъвкави пътеки и форми за обхващане и обучение на различни групи учащи, вкл. – предлагане на онлайн и дистанционно обучение;
- (д) реформа в съдържанието и актуализиране на държавни образователни стандарти и планове и програми с включване и надграждане на изисквания за знания и умения за професиите на 21-ви век: дигитални, зелени, преносими, ключови компетентности.

Има ли предвидени инвестиции за професионалното образование?

НПВУ не включва специфични проекти, насочени единствено към развитие на професионалното образование. Прегледът на проектите по плана извежда на преден план две инвестиции, които се очаква да допринесат (ако не пряко, то поне косвено) за подобряване на качеството на професионалното образование и за засилване на връзката с пазара на труда. Тези проекти са:

- Инвестиция 1: Създаване на национална STEM среда за умения на утрешния ден

Този проект включва създаване на STEM кабинети в онези български училища, които все още нямат такива, изграждане на лаборатории, обучение на учители за преподаване на предмети от областта на науката и технологиите и др. Общата му стойност е 576 млн. лв. По оценки на ИПИ между 15 и 20% от средствата ще се насочат към професионалните гимназии.

- Инвестиция 2: Модернизиране на образователните институции за по-привлекателна и качествена среда за учене и иновации

Този проект включва създаване на съвременна образователна среда чрез инвестиции в материалната база на образователните институции и в образователна инфраструктура. По-конкретно дейност 1 на проекта предвижда превръщането на 24 професионални гимназии в центрове за професионални умения. В този проект се прави приоритизиране на отделните направления в професионалното образование с мотива, че в момента „е налице разрыв между сегашното търсене на професионално образование в отделни професионални направления и очакваните потребности на пазара на труда през следващите десетилетия“. За тази дейност общият бюджет е 380 млн. лв., а за целия проект – 680 млн. лв. По оценки на ИПИ около 10-15% от инвестициите по проекта ще се насочат към професионалното образование.

Като цяло в НПВУ може да се проследи връзката между системата на професионалното образование и изискванията на пазара на труда – както вследствие на европейски инициативи и препоръки, така и вследствие на национални планове и реформи. Инвестициите в плана само до известна степен, и то само като заявено намерение, обвързват предложените реформи с финансирането, като не съществува конкретен проект, която да адресира само този проблем. Остава под въпрос доколко целта за подобряване на връзката с пазара на труда може да бъде изпълнена чрез предложените инвестиции в плана – липсва яснота за точното финансиране и не са описани индикатори, чрез които да се измери постигане на тази цел.

ИНДЕКС НА СЪОТВЕТСТВИЕТО МЕЖДУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФИЛА НА ИКОНОМИКАТА

Съпоставянето на професионалното образование с реалностите в икономиката може да се извърши чрез разработения от ИПИ Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката². Именно той показва каква е връзката между професионалното образование и пазара на труда в момента.

Индексът показва в конкретика професионалното обучение по сектори и го сравнява с разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Това позволява да се видят както структурните съвпадения, така и отклоненията в предоставяното образование спрямо нуждите на пазара на труда. Изчисленията позволяват да се проследи и връзката между образованието и пазара на труда на регионално ниво.

Изследването на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката показва, че в някои райони професионалното образование е самоцелно и не кореспондира с действителната структура на икономиката. В същото време има райони, в които образованието отговаря на търсенето на бизнеса.

Изследването

Къде и какви са разликите между образованието и заетостта може да се види чрез сравнение на данните за професионалното образование (за учебната 2021/2022 г.)³, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности (за 2020 г.)⁴, от друга.

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 56% от средните специалисти през 2020 година. Това са „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (виж методологията в края на документа).

Сравнението на учащите професионално образование и профилът на икономиката се изчислява чрез индекс на съответствието (пълната методология - в края на документа).

Индексът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

² През 2018 г. ИПИ разработи и [публикува](#) за първи път Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката. Настоящото изследване прецизира методологията (основно в съотнасянето на различните специалности от ПОО към икономическите дейности). Резултатите от двата индекса не са съпоставими.

³ Данни на регионалните управления на образованието – виж методологията.

⁴ Данни на НСИ – виж методологията.

Индексът на съответствие (M) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

Резултатите

Индексът на съответствие на професионалното образование с профила на икономиката за страната е 54,8 точки.

Това означава, че за около половината ученици в професионалното образование в икономиката няма насрещно търсене и заетост на кадри с придобита професионална квалификация.

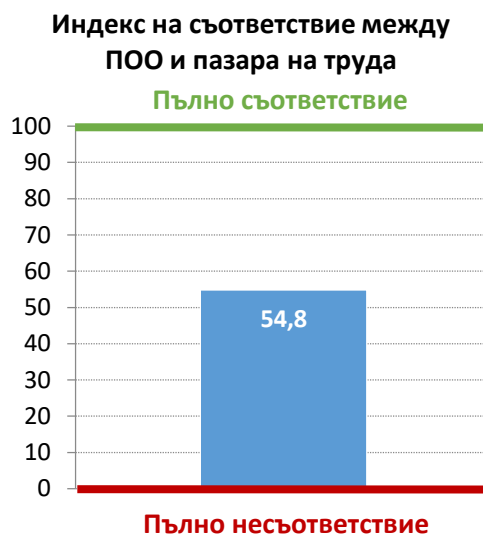
Изследването обхваща випуск от 22 хиляди ученика, които ще се обучават в следващите пет години в специалности от избраните шест сектора⁵. Резултатите от индекса показват, че вероятно 10 хиляди от тях няма да работят това, за което са учили.

Несъответствието между професионалното образование и профила на икономиката има много различни измерения както на секторно, така и на регионално ниво.

Различия по икономически дейности

Разглежданите шест сектора от икономиката на страната обхващат 58% от изучаваните специалности в системата на професионалното образование, които отговарят⁶ на 56% от заетите с придобита професионална квалификация в съответните икономически дейности.

Сравнението на професионалното образование с икономиката показва различните измерения на степента на съответствие между подготовката на кадри и тяхната реализация на пазара на труда.

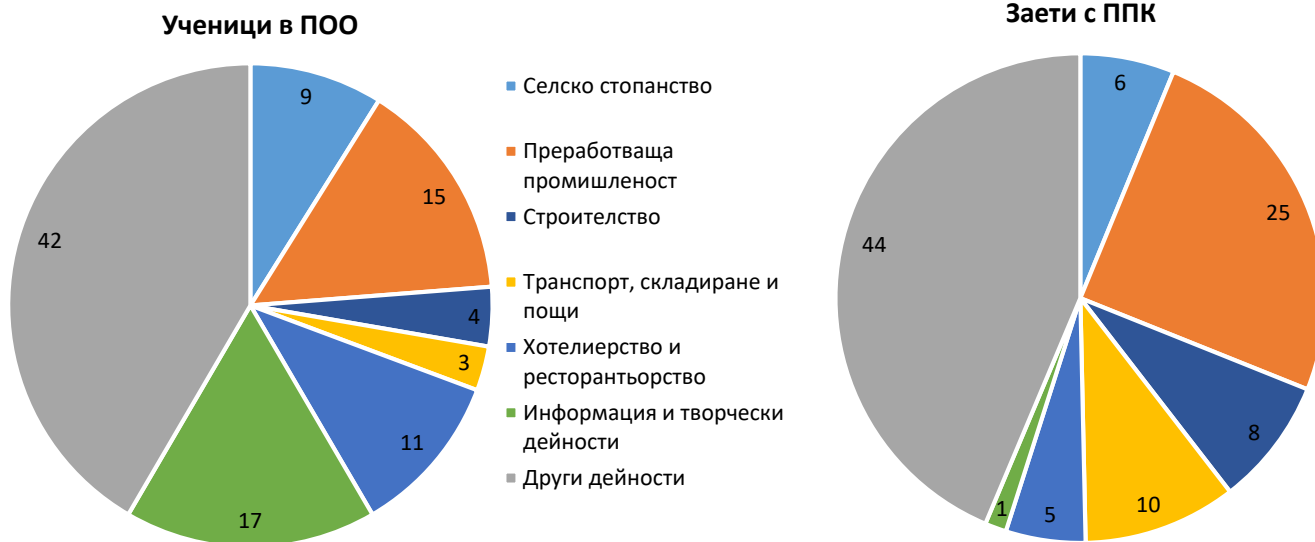

⁵ Общият брой на приемът на ученици за професионално обучение през учебната 2021/2022 г. е 37,5 хиляди.

⁶ Методологията за съотнасянето им е в края на документа.

План-прием на ученици в професионалното образование и обучение (ПОО) през учебната 2021/2022 г. и дял на заетите с придобита професионална квалификация (ППК) по икономически дейности⁷, 2020 г.

Източник: ИПИ на база данни на НСИ и РУО

Селско стопанство

От всички заети лица с придобита професионална квалификация в икономиката 6% са заети в селското стопанство, докато приемът в това професионално направление е 9% от общия прием за професионално образование и обучение в страната. През тази учебна година над три хиляди ученика за приети в 70-те селскостопански специалности в системата на професионалното образование. Така например, план-приемът за професията „Фермер“ е близо 200 ученика.

Разширеният прием на специалисти в сектора на селското стопанство вероятно цели по-скоро да запълни отдавна създадените аграрни техникуми в страната, но продължаващото свиване на сектора в икономиката и неговата механизация ще направят аграрното образование още по-неприложимо.

⁷ Наименованията на икономическите дейности в графиката са опростени с цел по-разбираемо визуално представяне. *Селско стопанство* е „Селско, горско и рибно стопанство“, а *Информация и творчески продукти* е „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“.

Преработваща промишленост

„Преработваща промишленост“ е икономическата дейност с най-висок дял на заетите с придобита професионална квалификация – 25%. Същевременно приемът в 146-те специалности в сферата на преработващата промишленост представлява 15% от целия план-прием в страната. Това са 5,5 хиляди ученика, приети за обучение през настоящата учебна година.

Причина за голямото несъответствие може да се търси в това, че част от средните специалисти, които не могат да приложат придобитото си образование независимо от специалността, намират работа сравнително лесно като работници в индустрията. Така например, приемът в професията „Хлебар-сладкар“ за настоящата учебна година е близо 500 места. Друга част от заетите в тези икономически дейности пък вероятно са завършили специалности, които към момента вече са закрити. Преработващата промишленост има толкова много клонове и различни специфики, че е трудно да се създават паралелки за всяко производство. В този случай работодателите биха наели средни професионалисти и от други направления и в последствие биха ги обучили за конкретната работа.

Строителство

В икономическа дейност „Строителство“ 8% от заетите са с придобита професионална квалификация, докато приемът за професионално образование в 30-те специалности в тази сфера е 4% през настоящата учебна година, или 1,6 хиляди ученика.

Несъответствието може да се обясни отново с това, че завършилите професионално образование намират сравнително лесно работа като работници в строителството, независимо от професията и специалността си.

Голяма част от професионалното образование в сферата на строителството е съсредоточена в професията „Геодезист“ – близо 300 ученика, приети през учебната година.

Транспорт, складиране и пощи

В икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“ заетите с придобита професионална квалификация са 10%. Учениците, приети за професионално образование в тази сфера пък са малко над хиляда, или 3% от план-приема, разпределени в 14 специалности. Над половината от учениците приети през тази година ще се обучават за професията „Спедитор-логистик“.

И тук вероятно става въпрос за придобили професионална квалификация, независимо от специалността, които в последствие намират работа в транспорта и складирането.

Хотелиерство и ресторантьорство

Традиционно едни от най-разпространените специалности в професионалното образование са в сферата на хотелиерството и ресторантьорството. През настоящата учебна година 11% от започващите професионална подготовка са именно в тази сфера. В същото време заетите с придобита професионална квалификация в икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ са едва 5%.

План-приемът за учебната 2021/2022 г. включва над четири хиляди места в 15 специалности, които могат да се отнесат към тази икономическа дейност, като над 80% от тях са за професиите „Готвач“ (1,4 хиляди места), „Ресторантьор“ (1,3 хиляди места) и „Хотелиер“ (700 места).

Причини за сравнително големия прием може да се търсят в това, че за подготовката на хотелиери и ресторантьори не е необходима толкова скъпа и модерна техника (както при техническите специалности, например). В допълнение, от данните се забелязва, че обучение по тези специалности често се предлага и в общообразователните училища, където има единични паралелки за професионална подготовка.

Информационни и комуникационни технологии

През последните години професионалното образование в сферата на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) се увеличава значително. През настоящата учебна година 17% от план-приема за професионална подготовка е именно в ИКТ, или 6,2 хиляди места в 29 специалности. Голяма част от обучаващите се са в областта на програмирането и по-специално професиите „Програмист“, „Системен програмист“ и „Приложен програмист“ – общо две хиляди места.

Предвид, че едва заетите с придобита професионална квалификация са едва 1% от икономическата дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ несъответствието изглежда значително.

Приложението на придобитото знание след пет години образование вероятно ще е сравнително високо заради продължаващото разширяване на сектора в икономиката, технологичното развитие на производството и услугите и търсенето на все повече ИТ специалисти. Друг е въпросът дали търсенето на работна сила от компаниите в ИТ сектора е и ще бъде за лица със средно професионално образование, или по-скоро основният недостиг е за софтуерните инженери и другите специалисти с висше образование. С други думи, увеличаващите се атрактивност и план-прием на средни ИКТ специалисти не е гаранция за запълване на недостига от кадри в сектора.

Други сектори и специалности

Освен в шестте избрани икономически дейности, 44% от придобилите професионална квалификация намират заетост в останалите 13 икономически дейности. Същевременно 42% от план-приемът за професионално образование е насочен в останалите сфери. Това, разбира се, не означава, че има съвпадение на професионалната подготовка и приложението на придобитата професионална квалификация.

В специалностите, извън избраните шест сектора, през учебната 2021/2022 г. местата са близо 16 хиляди и обхващат стотици специалности и професии. Близо две хиляди ученици са приети в професиите „Електротехник“ и „Електромонтьор“. Над две хиляди пък ще се обучават на квалификация в професиите „Техник в транспортна техника“ и „Монтьор по транспортна техника“; хиляда са в професия „Дизайн“.

Има и значителен брой места за професионална подготовка в сфери, които на пръв поглед не предполагат пет години специализирано професионално образование като „Танцьор“ (194 места), „Брокер“ (141 места), „Сътрудник в малък и среден бизнес“ (373 места), „Фризьор“ (507 места), „Козметик“ (143 места), „Организатор на туристическа агентска дейност“ (464 места) – все специалности, чиято подготовка на кадрите не изисква скъпа и специфична техника. Съществуването на тези специалности и обхватът им подсказва, че училищата, отчитащи и стимулите в системата за финансиране на средното образование, се стремят да обучават възможно най-много ученици с най-малко разходи без да се съобразяват с последващата реализация на кадрите или нуждите на бизнеса.

Регионални различия

Данните на областно ниво дават още по-ясна представа за съответствието на професионалното образование и профила на икономиката.

С най-висок резултат е столицата – 69,5 т., а с най-нисък – област Смолян – 25,0 точки.

Високият резултат на София (столица) е обусловен от високото съответствие между учащи и наети в ИКТ и в селското стопанство. Именно столицата е областта с едни от най-високи дялове на учащите и наетите в ИКТ и съответно - най-ниски дялове в земеделието. Област Кюстендил пък е с най-малко ученици в ИКТ и съответно най-малко наети в сектора. В областите Перник, Враца и София (основно заради община Правец) подготвяните ученици за работа в ИКТ сектора са значителен дял, но наетите – не. Друг такъв случай е областта с най-нисък резултат в индекса – Смолян, където приемът в ИКТ специалности е с най-висок дял в страната, докато наетите са с най-нисък. Вероятно след завършването си младежите търсят работа по квалификацията си в други области и най-вече в столицата, а значителен брой продължават образованието си в университет.

Доброто представяне на областите в Добруджа, по-специално Силистра, Добрич и Разград, е обусловено от сравнително големия дял на селското стопанство и икономиката им, което отговаря и на по-високия дял на приема в селскостопански специалности в професионалното образование. В област Русе пък сравнително високото съответствие на образованието с профила на икономика идва от секторите на преработващата промишленост и транспорта.

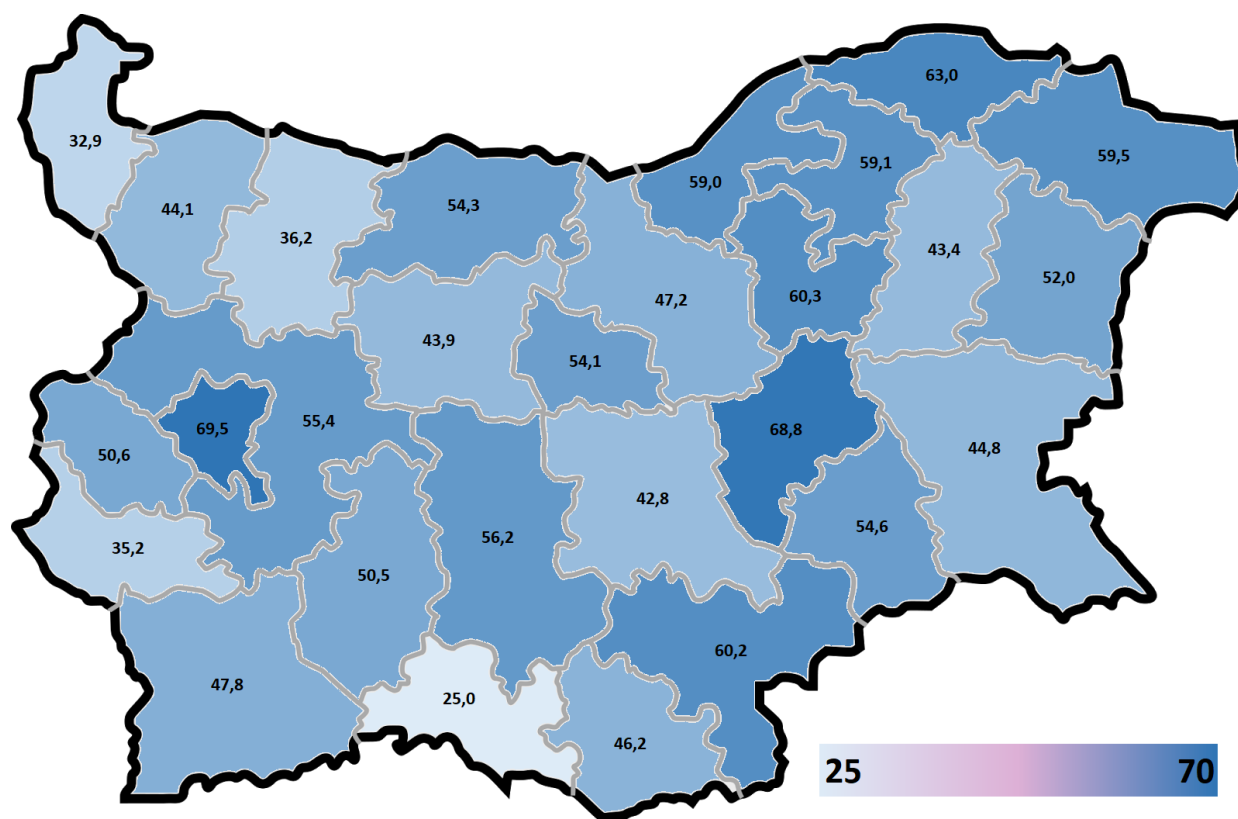
Съответствието между образованието и икономиката в областите Бургас и Варна е в секторите на транспорта и хотелиерството и ресторантьорството, където са голяма част от учащите и наетите и което е обяснимо с местоположението на областите.

Областите Сливен, Пловдив, Габрово и София се характеризират с относително високи дялове на учащите и наетите в преработващата промишленост и това значително повишава индексите им на съответствие. В същото време областите Монтана, Благоевград и Ловеч са с ниски индекси на съответствие заради сравнително ниския дял на учениците, обучаващи се за работа в преработващата промишленост при значителен дял на наетите в сектора.

В областите Стара Загора, Шумен, Ямбол и Силистра делът на обучаващите се в строителството е сравнително висок, въпреки че делът на наетите с професионална квалификация в сектора е нисък. В област Търговище, обратно, учащите са малко, а наетите – значителен дял. Подобно несъответствие се наблюдава и в областите Видин, Враца и Ловеч, само че по отношение на сектора на хотелиерството и ресторантьорството – обучаващите се за работа в сектора са значителен дял, а делът на наетите в сектора е нисък.

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

Източник: ИПИ

Конкретните измерения на съответствието между професионалното образование и профила на местната икономика е видно най-пълно на общинско ниво. Така например в община Панагюрище се обучават ученици в сферата на лазерната и оптична техника заради местните производства по оптика, в крайморските и балнеологични курорти (например общините Несебър, Поморие, Павел баня, Сапарева баня, Баните) се обучават ученици в хотелиерството и ресторантьорството, в община Русе са разпространени специалностите, свързани с транспорта, а в община Костинброд – производството на алкохолни и безалкохолни напитки заради дейността на голяма бутилираща компания в общината.

ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Индексът на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката показва голямото несъответствие между системата на образованието и нуждите на пазара на труда. Все още се изучават професии и специалности, чиито кадри не се търсят както в съответните региони, така и в страната като цяло, като в голямата си част завършващите няма да се реализират според образованието си. Разширяването на професионалното образование за сметка на общото средно образование като политика през последните години има и своето негативно изражение, предизвиквайки стремеж към механично запълване на бройки в професионалните гимназии. Данните показват голямата тежест на специалности и професии, които на практика не се търсят, но привличат ученици – от една страна във вече остарели и ненужно широки специалности (например, в селскостопански дисциплини), а от друга, в такива със сравнително ниски разходи за обучение (например, в хотелиерството и ресторантьорството). Все пак като цяло през последните години се наблюдава разширяване на приема в професионално образование в ИКТ направления за сметка на предишното силно разпространено обучение в секторите на селското стопанство и хотелиерството и ресторантьорството. Наблюдава се и появата и увеличаване на популярността на някои нови специалности, отговарящи на развитието на икономиката и технологиите като „Техници на електрически превозни средства“ и „Организатори на електронна търговия“.

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи и профила на икономиката могат да се намалят чрез по-общо образование в училищна среда за сметка на специфично обучение по специалности за пълния курс на образование. Така например силно специализираните предмети още от началните курсове на професионалното образование биха могли да се заместят в някаква степен от езикови и технологични обучения, както и от придобиване на меки умения, които увеличават шансовете за заетост. Ако общообразователната подготовка успее да гарантира езикова и математическа грамотност и владее на чужди езици, е възможно намаляване на продължителността на формалното професионално образование в професионалните гимназии и паралелки. Изследване на Агенция за заетостта показва, че езиковата грамотност е най-голямата пречка за работодателите⁸ - 28,9% от фирмите сочат общуването на роден език като най-важна ключова компетентност за персонала в своята организация. Това означава, че както общото, така и професионалното образование трябва да гарантират достатъчно ниво на езикова грамотност на роден език.

Важен аспект в професионалното образование и обучение е и продължаващото разширяване на обхвата на дуалното обучение. Обучението чрез работа още в училище също ще повиши заетостта и привлекателността на професионалното образование заради по-силните практически умения (съответно по-ниската необходимост от обучение) и възможността за оставане на работа на мястото на обучението. В същото време повсеместното прилагане на дуалното образование естествено ще повиши съответствието между предлаганите специалности и профила на икономиката на местно ниво. Този подход трябва да бъде допълнен от възможност за трансфер между професии, както и от задължително професионално ориентиране на учениците.

Тази така закъснява реформа в голяма степен е предвидена в Националния план за възстановяване и устойчивост. Предстои да проследим как ще се осъществи и доколко тясно ще свърже професионалното образование с динамично променящата се структура на икономиката и търсенето на работна сила.

⁸ Агенция за заетостта, [Проучване на потребностите от работна сила](#), 2021 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ: МЕТОДОЛОГИЯ

Използвани данни

- Регионални управления на образованието (РУО), Портал за отворени данни - Държавен план-прием за учебната 2021/2022 година в държавните и общинските професионални гимназии, професионални училища и в паралелките за придобиване на професионална квалификация в основни, прогимназиални и средни общообразователни и специални училища
- Национален статистически институт (НСИ) – Годишни данни за заетостта и безработицата 2020 г., заети с придобита професионална квалификация по икономически дейности
- Национален статистически институт (НСИ) – Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и области 2020 г.
- Институт за пазарна икономика (ИПИ) – отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в отделни икономически дейности съгласно списъка в края на документа и изчисление на индекс на съответствието

Разглеждани икономически дейности

- „Селско, горско и рибно стопанство“
- „Преработваща промишленост“
- „Строителство“
- „Транспорт, складиране и пощи“
- „Хотелиерство и ресторантьорство“
- „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти. Средният дял на заетите с придобита професионална квалификация в разглежданите икономически дейности е 42,1%, а в останалите – 29,5% през 2016 година. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (съгласно списъка в края на документа).

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

Данните за професионалното образование, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности, от друга, се сравняват чрез изчисление на индексът на съответствие.

Индексът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва максимално отклонение, т.е. абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва липса на отклонение, т.е. пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Индексът на съответствие (М) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

Индексът на съответствие (M) за всяка област (n) се пресмята по следната формула:

$$M_n = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 |P_{an} - \frac{E_{ca} \cdot e_{an}}{e_{cn}}|}{2}, \text{ където}$$

P_{an} е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) в областта (n) от общия брой на обявения прием за професионално обучение в областта,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката (показателят е на национално ниво),

e_{an} е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a) в областта (n),

e_{cn} е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c) в областта (n).

Система за отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в икономическите дейности

Броят на учениците в план-приема се разпределя в икономическите дейности „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ според приложените по-долу списъци за отнасяне по професионални направления, професии, специалности и степени на професионална квалификация (СПК).

Неприсъстващите в долните списъци професии и специалности попадат в графа „Други“.

1. Икономическа дейност „Селско, горско и рибно стопанство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Растениевъдство и животновъдство	Техник-растениевъд	Полевъдство			✓	
		Зеленчукопроизводство			✓	
		Трайни насаждения			✓	
		Селекция и семепроизводство			✓	
		Тютюнопроизводство			✓	
		Гъбопроизводство			✓	
		Растителна защита и агрохимия			✓	
	Техник в лозаровинарството	Лозаровинарство			✓	
	Растениевъд	Тютюнопроизводство		✓		
		Полевъдство		✓		
		Зеленчукопроизводство		✓		
		Трайни насаждения		✓		
		Селекция и семепроизводство		✓		
		Гъбопроизводство и билки, етерични-маслени и медоносни култури		✓		

		Растителна защита		✓		
	Техник-животновъд	Говедовъдство			✓	
		Овцевъдство			✓	
		Свиневъдство			✓	
		Птицевъдство			✓	
		Зайцевъдство			✓	
		Пчеларство и бубарство			✓	
		Коневъдство и конна езда			✓	
	Животновъд	Говедовъдство		✓		
		Овцевъдство		✓		
		Свиневъдство		✓		
		Птицевъдство		✓		
		Зайцевъдство		✓		
		Пчеларство		✓		
		Коневъдство и конна езда		✓		
	Фермер	Земеделец		✓		
		Производител на селскостопанска продукция			✓	
		Управление на растениевъдни и животновъдни ферми				✓
	Техник на селскостопанска техника	Механизация на селското стопанство			✓	
	Монтьор на селскостопанска техника	Механизация на селското стопанство		✓		
	Лозаровинар	Лозаровинарство		✓		
	Работник в растениевъдството	Зеленчукопроизводство	✓			
		Трайни насаждения	✓			
		Тютюнопроизводство	✓			
		Гъбопроизводство и билки, етерични-маслени и медоносни култури	✓			
	Работник в животновъдството	Говедовъдство и биволовъдство	✓			
		Овцевъдство и козевъдство	✓			
		Свиневъдство	✓			
		Птицевъдство	✓			
		Зайцевъдство	✓			
		Пчеларство	✓			
		Бубарство	✓			
		Коневъдство	✓			
	Кинолог	Отглеждане на кучета		✓		
		Специализирано обучение и селекционно развъждане на кучета			✓	
		Фризьор на кучета		✓		
	Агроеколог	Агроекология			✓	
Градинарство (паркове и градини)	Техник – озеленител	Цветарство			✓	
		Парково строителство и озеленяване			✓	
	Озеленител	Цветарство		✓		
		Парково строителство и озеленяване		✓		
Работник в озеленяването	Озеленяване и цветарство	✓				
Горско стопанство	Техник-лесовъд	Горско и ловно стопанство			✓	
		Горско стопанство и дърводобив			✓	
	Техник-механизатор	Механизация на горското стопанство			✓	
	Механизатор на горска техника	Механизация на горското стопанство		✓		

	Лесовъд	Горско стопанство		✓		
	Дивечовъд	Горско и ловно стопанство		✓		
	Работник в горското стопанство	Лесокултурни дейности		✓		
		Дърводобив		✓		
		Дивечовъдство		✓		
	Билкарство		✓			
Рибно стопанство	Техник-рибовъд	Рибовъдство			✓	
	Техник по промишлен риболов и аквакултури	Промишлен риболов и аквакултури			✓	
	Рибовъд	Рибовъдство		✓		
	Работник в рибовъдството	Рибовъдство	✓			

2. Икономическа дейност „Преработваща промишленост“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Машиностроене, металообработване и металургия	Машинен техник	Машини и съоръжения в металургията			✓	
		Машини и системи с ЦПУ			✓	
		Машини и съоръжения за заваряване			✓	
		Технология на машиностроенето			✓	
		Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост			✓	
		Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост			✓	
		Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството			✓	
		Специално производство (производство на въоръжение и боеприпаси)				✓
	Техник-приложник	Художествени изделия от метал			✓	
		Промишлена естетика и дизайн			✓	
	Машинен оператор	Металорежещи машини		✓		
		Машини за гореща обработка на металите		✓		
		Машини и съоръжения за заваряване		✓		
	Машинен монтьор	Машини и съоръжения в металургията		✓		
		Металообработващи машини		✓		
		Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост		✓		
		Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост		✓		
		Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството		✓		
	Техник на прецизна техника	Измервателна и организационна техника			✓	
		Лазерна и оптична техника			✓	
		Медицинска техника			✓	
	Монтьор на прецизна техника	Измервателна и организационна техника		✓		
		Лазерна и оптична техника		✓		
		Медицинска техника		✓		
	Техник-металург	Металургия на черните метали			✓	
		Металургия на цветните метали			✓	
	Оператор в металургията	Металургия на черните метали		✓		
		Металургия на цветните метали		✓		
	Заварчик	Заваряване	✓			
	Стругар	Стругарство	✓			

	Шлосер	Шлосерство	✓			
	Леяр	Леярство	✓			
	Ковач	Ковачество	✓			
	Мехатроника	Мехатроника				✓
Химични продукти и технологии	Химик - технолог	Технология на неорганичните вещества				✓
		Технология на органичните вещества				✓
		Технология на полимерите				✓
		Технология на химичните влакна				✓
		Технология на нефта, газа и твърдите горива				✓
		Технология на целулозата, хартията и опаковките				✓
		Технология на фармацевтични и парфюмерийно-козметични продукти				✓
		Технология за обработка на кожи				✓
		Технология на биогоривата				✓
		Технология на хомеопатичните и фитопродукти				✓
	Биотехнолог	Технология в биопроизводствата				✓
	Лаборант	Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства				✓
		Технологичен и микробиологичен контрол в хранително - вкусови производства				✓
		Контрол на качеството в металургията				✓
	Химик-оператор	Технология на неорганичните вещества			✓	
		Технология на органичните вещества			✓	
		Технология на полимерите			✓	
		Технология на химичните влакна			✓	
		Технология на нефта, газа и твърдите горива			✓	
		Технология на целулозата, хартията и опаковките			✓	
		Технология на фармацевтични и парфюмерийно-козметични продукти			✓	
		Технология за обработка на кожи			✓	
		Декорация на силикатни изделия			✓	
		Технология на биогоривата			✓	
	Работник в стъklarското производство	Стъklarско производство	✓			
	Работник в керамичното производство	Керамично производство	✓			
	Работник в полимерните производства	Преработване на полимери	✓			
	Технолог в силикатните производства	Технология на стъklarското производство				✓
		Технология на керамичното производство				✓
		Технология на свързващите вещества				✓
	Оператор в силикатните производства	Технология на стъklarското производство			✓	
		Технология на керамичното производство			✓	
Технология на свързващите вещества				✓		
Хранителни технологии	Техник-технолог в хранително - вкусовата промишленост	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи				✓
		Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия				✓
		Производство и преработка на мляко и млечни продукти				✓
		Производство на месо, месни продукти и риба				✓
		Производство на консерви				✓
		Производство на алкохолни и безалкохолни напитки				✓
		Производство на захар и захарни изделия				✓

		Производство на тютюн и тютюневи изделия			✓			
		Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла			✓			
	Оператор в хранително - вкусовата промишленост		Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи		✓			
			Производство и преработка на мляко и млечни продукти		✓			
			Производство на месо, месни продукти и риба		✓			
			Производство на консерви		✓			
			Производство на алкохолни и безалкохолни напитки		✓			
			Производство на захар и захарни изделия		✓			
			Производство на тютюн и тютюневи изделия		✓			
			Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла		✓			
		Хлебар-сладкар		Производство на хляб и хлебни изделия		✓		
				Производство на сладкарски изделия		✓		
			Декорация на сладкарски изделия		✓			
		Техник-технолог по поддържане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддържане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост			✓		
		Работник в хранително-вкусовата промишленост	Хранително-вкусова промишленост	✓				
		Техник-технолог по качеството на храни и напитки	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки			✓		
	Производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи	Килимар	Ръчно изработване на килими	✓				
			Ръчно изработване на гоблени, губери, козаци	✓				
		Плетач	Ръчно художествено плетиво	✓				
			Плетач на настолна плетачна машина	✓				
Десенатор на текстил		Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия			✓			
		Компютърно проектиране и десениране на плетени площни изделия			✓			
Текстилен техник		Предачно производство			✓			
		Тъкачно производство			✓			
		Плетачно производство			✓			
		Апретурно и багрилно производство			✓			
Оператор в текстилно производство		Предачно производство		✓				
		Тъкачно производство		✓				
		Плетачно производство		✓				
		Апретурно и багрилно производство		✓				
Моделierer-технолог на облекло		Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил			✓			
		Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи			✓			
Оператор в производството на облекло		Производство на облекло от текстил		✓				
		Производство на облекло от кожи		✓				
Моделierer - технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия		Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия			✓			
		Конструиране, моделиране и технология на кожено - галантерийни изделия			✓			
Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия	Производство на обувни изделия		✓					
	Производство на кожено-галантерийни изделия		✓					

	Работник в текстилно производство	Текстилно производство	✓			
		Апретурно и багрилно производство	✓			
	Работник в производство на облекло	Производство на облекло	✓			
	Работник в обувно и кожено-галантерийно производство	Обувно и кожено-галантерийно производство	✓			
	Шивач	Шивачество	✓			
	Обущар	Обущарство	✓			
	Бродировач	Бродерия	✓			
	Модист	Моден консултант				✓
		Облекла по поръчка			✓	
		Бутикови облекла			✓	
Производствени технологии – дървесина, хартия, пластмаси и стъкло	Техник-технолог в дървообработването	Мебелно производство			✓	
		Реставрация на стилни мебели и дограма			✓	
		Тапицерство и декораторство			✓	
		Производство на врати и прозорци			✓	
		Дърворезни и амбалажни производства			✓	
		Производство на плочи и слоиста дървесина			✓	
		Производство на строителни изделия от дървесина			✓	
	Оператор в дървообработването	Производство на мебели		✓		
		Производство на врати и прозорци		✓		
		Производство на тапицирани изделия		✓		
		Производство и монтаж на вътрешно обзавеждане на кораби		✓		
		Моделчеството и дървоостругарство		✓		
		Дърворезно, амбалажно и паркетно производство		✓		
		Производство на дървесни плочи		✓		
		Производство на фурнир и слоиста дървесина		✓		
		Производство на дървени детски играчки		✓		
	Работник в дървообработването	Производство на фасонирани материали	✓			
		Производство на тапицирани изделия	✓			
		Производство на бъчви	✓			
		Производство на плетени изделия от дървесина	✓			
		Производство на врати и прозорци	✓			
	Организатор в дървообработването и производството на мебели	Мебелно производство			✓	
		Дървообработване			✓	

3. Икономическа дейност „Строителство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Архитектура, урбанизъм и геодезия	Геодезист	Геодезия			✓	
	Реставратор-изпълнител	Конструктивна реставрация		✓		
		Декоративна реставрация		✓		
Техник-реставратор	Архитектурна реставрация			✓		
Строителство	Строителен техник	Строителство и архитектура			✓	
		Водно строителство			✓	
		Транспортно строителство			✓	
	Строител	Кофражи		✓		
		Армировка и бетон		✓		
Зидария			✓			

		Мазилки и шпакловки		✓		
		Вътрешни облицовки и настилки		✓		
		Външни облицовки и настилки		✓		
		Бояджийски работи		✓		
		Строително дърводелство		✓		
		Строително тенекеджийство		✓		
		Покриви		✓		
	Строител-монтажник	Стоманобетонни конструкции		✓		
		Метални конструкции		✓		
		Сухо строителство		✓		
		Дограма и стъклопоставяне		✓		
		Изолации в строителството		✓		
	Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи	Вътрешни ВиК мрежи		✓		
		Външни ВиК мрежи		✓		
	Пътен строител	Строител на пътища, магистрали и съоръжения към тях		✓		
		Строител на релсови пътища и съоръжения към тях		✓		
	Пещостроител	Пещостроителство		✓		
	Помощник в строителството	Основни и довършителни работи	✓			
Помощник пътен строител	Пътища, магистрали и съоръжения	✓				
	Релсови пътища и съоръжения	✓				

4. Икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Транспортни услуги	Корабоводител	Корабоводене - морско			✓	
		Корабоводене - речно			✓	
	Организатор по експлоатация в ж.п. инфраструктура	Експлоатация на ж.п. инфраструктура			✓	
		Ръководител движение			✓	
	Летец-пилот	Летателна експлоатация на самолет				✓
		Летателна експлоатация на вертолет				✓
	Организатор по експлоатация на пристанищата и флота	Експлоатация на пристанищата и флота			✓	
	Организатор по експлоатация на автомобилния транспорт	Експлоатация на автомобилния транспорт			✓	
	Организатор по търговска експлоатация на железопътния транспорт	Търговска експлоатация на железопътния транспорт			✓	
	Водач на МПС за обществен превоз	Вътрешни и международни превози на товари		✓		
		Вътрешни и международни превози на пътници		✓		
	Куриер	Логистика на товари и услуги		✓		
	Спедитор-логистик	Спедиция, транспортна и складова логистика			✓	
		Планиране и управление на логистични процеси				✓

5. Икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг	Готвач	Производство на кулинарни изделия и напитки		✓		
	Сервитьор-барман	Обслужване на заведения в обществено хранене		✓		
	Хотелиер	Организация на хотелиерството				✓
		Организация и управление на хотелиерството				✓
		Организация на дейностите в места за настаняване		✓		

	Администратор в хотелиерството	Организация на обслужването в хотелиерството			✓	
	Камериер	Хотелиерство	✓			
	Портиер-пиколо	Хотелиерство	✓			
	Ресторантьор	Организация и управление в ресторантьорството				✓
		Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения			✓	
		Кетъринг			✓	
	Работник в заведенията за хранене и развлечения	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения	✓			
		Работник в обслужване на заведения за хранене и развлечения	✓			
	Карвинг-декоратор	Декорация на органични материали		✓		
	Инструктор-декоратор	Декорация на органични материали				✓

6. Икономическа дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения”

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти	Графичен дизайнер	Графичен дизайн			✓	
	Монтажист	Филмов монтаж				✓
		Видеомонтаж				✓
		Компютърен монтаж				✓
	Фотограф	Фотография			✓	
		Приложна фотография				✓
		Фоторепортерство				✓
	Полиграфист	Полиграфия			✓	
	Тоноператор	Тоноператорство				✓
	Компютърен аниматор	Компютърна анимация			✓	
	Компютърен график	Компютърна графика			✓	
	Музикален оформител	Музикално оформление			✓	
	Аниматор	Анимация				✓
		Компютърна анимация				✓
	Режисьор	Кино и телевизия				✓
	Оператор	Кино и телевизия				✓
	Режисьор на пулт	Телевизия				✓
	Репортер и водещ	На радиопредаване				✓
На телевизионно предаване					✓	
Дисководещ	Водещ на музикално артистични събития			✓		
Компютърни науки	Програмист	Програмно осигуряване		✓		
	Системен програмист	Системно програмиране			✓	
	Приложен програмист	Приложно програмиране			✓	
	Програмист на изкуствен интелект	Програмиране на изкуствен интелект			✓	
	Програмист на работи	Програмиране на работи			✓	
Приложна информатика	Икономист-информатик	Икономическа информатика			✓	
	Оператор информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване		✓		
	Оператор на компютър	Текстообработване	✓			
	Организатор Интернет приложения	Електронна търговия			✓	